

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2019

YEARBOOK

2019

ГОДИНА 10
БРОЈ 14

VOLUME X
NO 14

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2019
YEARBOOK
2019**

**ГОДИНА 10
БР. 14**

**VOLUME X
NO 14**

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

вонр. проф. Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Виолета Димова
вонр. проф. Драгана Кузмановска
проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска
проф. д-р Светлана Јакимовска
доц. д-р Ева Ѓорѓиевска

Редакциски одбор

проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нецати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Цанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Гуришиќ-Бекановиќ – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Зузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија
проф. д-р Светлана Јакимовска, доц. д-р Марија Кукубајска, проф. д-р Луси
Караниколова-Чочоровска, доц. д-р Ева Ѓорѓиевска, проф. д-р Махмут Челик,
проф. д-р Јованка Денкова, доц. д-р Даринка Маролова, доц. д-р Весна Коцева, виш
лектор м-р Снежана Кирова, лектор м-р Наталија Поп-Зариева, лектор м-р Надица
Негриевска, лектор м-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Ѓорѓиевска

Јазично уредување

Лилјана Јовановска
(македонски јазик)

лектор м-р Биљана Петковска, лектор м-р Крсте Илиев, лектор м-р Драган Донов
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ 10-А п. факс 201, 2000 Штип Р. Македонија

YEARBOOK FACULTY OF PHILOLOGY

For the publisher:

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Violeta Dimova, PhD

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD — University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD— University of Gazi, Turkey

Prof. Rıdvan Canım, PhD— University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD— University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD— University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD — University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer— University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kkona, PhD— Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD— University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD— University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD— Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD— Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD— University Neofit Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA— University of Luxembourg, Luxembourg

Prof. Zuzana Barakova, PhD— University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD— University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Ass. Prof. Marija Kukubajska, PhD, Prof. Lusi

Karanikolova-Cocorovska, PhD, Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut

Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD, Ass. Prof. Darinka Marolova, PhD,

Ass. Prof. Vesna Koceva, PhD, lecturer Snezana Kirova, MA, lecturer Natalija Pop-Zarieva,

MA, lecturer Nadica Negrievska, MA, lecturer Marija Krsteva, MA

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editor

Liljana Jovanovska

(Macedonian language)

lecturer Biljana Petkovska, lecturer Krste Iliev, lecturer Dragan Donev

(English language)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201 2000 Stip, Republic of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Јазик

Надица Негриевска

ПОТЕКЛОТО НА ПРЕДЛОЗИТЕ ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК

Nadica Negrievska

THE ORIGINS OF PREPOSITIONS IN ITALIAN LANGUAGE 9

Дејан Маролов

ДЕТЕРМИНАЦИЈА И ДЕМАРКАЦИЈА НА ПОИМИТЕ

„МАЛА ДРЖАВА“ И „МАЛА СИЛА“

Dejan Marolov

DETERMINATION AND DEMARCATION OF THE TERMS

“SMALL STATE” AND “SMALL POWER” 17

Даринка Маролова, Марина Христовска

СИНТЕТИЗАМ И АНАЛИТИЗАМ ВО ГЕРМАНСКИОТ И

ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Darinka Marolova, Marina Hristovska

SYNTHETISM AND ANALYTISM IN GERMAN AND

MACEDONIAN LANGUAGE 29

Култура

Ана Витанова-Рингачева

ШАМАНИСТИЧКИ РЕЛИКТИ ВО

РУСАЛИСКИОТ ОБРЕДЕН КОМПЛЕКС

Ana Vitanova-Ringacheva

SHAMANIC RELICS IN

RUSSAL RITUAL COMPLEX 37

Krste Iliev, Natalija Pop Zarieva, Marija Krsteva, Dragan Donev

THE ORIGINS OF THE SEVEN DEADLY SINS 49

Книжевност

Marija Krsteva, Dragan Donev, Kristina Kostova

OUTLINE OF FICTIONAL APPROPRIATIONS OF

F. SCOTT AND ZELDA FITZGERALD 57

Наташа Сараfoва

ЖЕНАТА ВО САЈБЕР-ПРОСТОРОТ

Natasa Sarafova

WOMEN IN CYBERSPACE 61

Наталија Поп Зарева, Крсте Илиев, Драган Донеv

ДРАКУЛА НА БРАМ СТОКЕР: СУЕВЕРИЕ ИЛИ РЕЛИГИЈА?

Natalija Pop Zarieva, Krste Iliev, Dragan Donev

BRAM STOKER'S DRACULA: SUPERSTITION OR RELIGION? 69

Методика

Neda Radosavlevikj, Hajrulla Hajrullai
ENHANCING LEARNING AUTONOMY IN AN ESP CLASS BY USING
LMS GOOGLE CLASSROOM 77

Марија Тодорова
НАСТАВАТА ПО ШПАНСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
Marija Todorova
TEACHING SPANISH AS A FOREIGN LANGUAGE IN THE
REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA 85

Весна Коцева
РЕАКТИВНА ИМПЛИЦИТНА НАСТАВА НАСПРОТИ
ДИРЕКТНА ДЕДУКТИВНА ПРОАКТИВНА ЕКСПЛИЦИТНА НАСТАВА
Vesna Kocева
REACTIVE IMPLICIT INSTRUCTION VS.
DIRECT DEDUCTIVE PROACTIVE EXPLICIT INSTRUCTION 93

Марија Тодорова
МЕЃУКУЛТУРНИ РАЗЛИКИ ВО ВЕРБАЛНАТА И
НЕВЕРБАЛНАТА КОМУНИКАЦИЈА
Marija Todorova
INTERCULTURAL DIFFERENCES IN VERBAL AND
NONVERBAL COMMUNICATION 103

Прилози

Ева Ѓорѓиевска
АМЕРИКАНСКИ ПРЕДАВАЊА ОД ИТАЛО КАЛВИНО
Eva Gjorgjievska
AMERICAN LECTURES BY ITALO CALVINO 113

ДЕТЕРМИНАЦИЈА И ДЕМАРКАЦИЈА НА ПОИМИТЕ „МАЛА ДРЖАВА“ И „МАЛА СИЛА“

Дејан Маролов¹

¹Правен факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
dejan.marolov@ugd.edu.mk

Апстракт: Сметаме дека дефинирањето на поимот „мала држава“ е и можно и пожелно и има за цел да послужи како алатка во науката на меѓународните односи. Нашата основна забелешка во досегашната теоретска работа кај авторите кои се занимаваат со оваа проблематика, е фактот што во најголем број од случаите кога се обидуваат да дадат дефиниција, тие поаѓаат од погрешната претпоставка дека овој поим (секогаш) е ист со поимот „мала сила“ и практично не прават разлика помеѓу двата термина. Токму тоа е основната задача и цел на овој труд, т.е. од една страна да ја наметне потребата од дефинирање на поимот „мала држава“ и да го сугерира начинот на дефинирање, како и да направи и да ја образложи разликата со терминот „мала сила“, од друга страна.

Клучни зборови: *мала држава, голема држава, мала сила, голема сила*

DETERMINATION AND DEMARCATION OF THE TERMS "SMALL STATE" AND "SMALL POWER"

Dejan Marolov¹

¹Faculty of Law, Goce Delchev University, Shtip
dejan.marolov@ugd.edu.mk

Abstract: We consider that the definition of the term “small state” is both, possible and desirable, in order to serve as a tool in the science of international relations. Our basic remark on the previous theoretical works of the authors dealing with this issue is the fact that in most of the cases in trying to give a definition they start from the wrong assumption that this term is (always) the same with the term "small power" and virtually they do not make difference between these two terms. This is exactly the basic task and goal of this paper, i.e. on one hand, to impose the need to define the term „small state“ and to suggest the way of its defining, as well as to make and to explain the difference with the term "small power", on the other hand.

Key words: *small state, big state, small power, great power*

Вовед

Науката за меѓународни односи честопати оперира со термини како „мала/голема држава“, „мала/голема сила“ и сл. Со цел претходните термини да можат да се користат како соодветни аналитички алатки, бројни автори се обидувале и се обидуваат да ги дефинираат. Во најголем дел од овие дефиниции се тргнува од погрешната претпоставка дека мала држава е идентичен поим со држава со мала моќ, односно сила. Токму првиот дел од овој труд се занимава со досегашната работа на

бројни автори кои работеле на темата. Иако нивниот придонес е неспорен во конкретнава проблематика, сепак сметаме дека мора да се направи јасна дистинкција помеѓу двата горенаведени термини и дека тие во одредени случаи може да се идентични, но исто така во добар дел од случаите и не се. Токму со ова прашање се занимава вториот дел од овој труд кој ги дава двете варијабли по кои може да се дефинира поимот „мала/ голема држава“ во современиот меѓународен систем. Со цел решавањето на проблемот се користиме пред сè со легислативниот (правниот) концепт на дефинирање на држава според меѓународното јавно право. Претходново важи пред сè во обидот да се дефинира и разграничи поимот „мала/голема држава“. Во понатамошниот труд, поточно во неговиот трет дел, се анализира и концепт на моќ, а со цел утврдување и разграничување на разните видови сили кои постојат во меѓународниот систем, како држава без некоја сила, држава мала сила, држава голема сила и конечно држава супер сила. Претходново исто така се анализира од аспект на бројните варијабли кои ја дефинираат одредената држава како повеќе или помалку моќна што пак може да биде комплетно независно од фактот дали државата е мала или голема согласно нашата предложена дефиниција. Како сублимат од претходното се даваат јасни контури за дефинирање на поимите на „мала/голема сила“ и нивно јасно разграничување од поимите на „мала/голема сила“.

Теоретска расправа

Постојат бројни обиди да се дефинира терминот „мала држава“. На самиот почеток можеме да ја искористиме работата на авторите кои го дефинираат поимот на обратен начин. Така наместо да кажеме што е тоа мала држава, ние можеме да кажеме што е тоа што малата држава не е. Така, малите држави не се големи (моќни) сили, па оттука малите држави се сите држави кои не се големи (моќни) сили. Иако овој пристап е прилично широк, сепак може да биде од помош на почеток, зашто повеќе или помалку се знае кои се големите сили. Со други зборови, големите сили се оние кои се способни да направат одредена разлика во меѓународниот систем и да ги променат правилата на игра, па оттука малите држави се спротивно од ова, односно неспособни да направат разлика и да ги променат правилата на игра (Archer, Bailes and Wiver, 2014). Сепак, мора да напоменеме дека исто така постои и долга дебата за утврдување на прецизна концептуализација и дефиниција на поимот „голема сила“ (Organiski 1958, Modelski, 1974, Waltz, 1979 или Mansfield, 1993). Според одредени автори, тоа се државите кои играат главна улога во меѓународната политика во делот на безбедносните прашања. „Воената моќ, иако е важна, не е единствената нивна карактеристика. Големите сили се распознаваат преку нивните континентални/глобални, а не локални/регионални интереси, нивната способност да проектираат воена сила надвор од своите граници, нивната подготвеност да ги застапуваат своите интереси поагресивно, нивниот непропорционален ангажман во сојузи и војни, како тоа што други сили што ги перципираат како големи (моќни) и преку нивната идентификација како голема сила на меѓународни конгреси, организација или договор.“ (Levy, 1983, p. 10–19). На слични позиции се и останатите автори како на пример Фокс, според кој, додека големите сили вршат влијание врз широк простор, малите сили се речиси по дефиниција „локални“ сили чии барања се ограничени на сопствените области. (Fox, 1959). Сепак, како што веќе погоре напоменавме, многу е полесно да се лоцираат големите сили зашто науката веќе ги има детектирано во конкретни меѓународни системи и временски периоди. Така на пример, во меѓународниот систем пред Првата светска војна постоеја шест големи

сили, во системот по Втората светска војна постоеја две супер сили, а во системот по Студената војна една супер сила.¹

Одредени автори се обидуваат да бидат попрецизни во обид да дадат дефиниција на поимот „мали држави“. Сепак сметаме дека она што всушност го прават е комбинирање на претходните две варијабли, односно, (1) мали држави се оние кои не се големи сили и (2) ова е така зашто малите држави не се способни да наметнат разлика и промена на правилата во меѓународниот систем. Значи, мали држави се оние кои немаат способност да наметнат разлика и промена во меѓународниот систем и воедно токму заради тоа се мали држави. Така во оваа насока се и одредени автори кои сметаат дека ако големите сили ги променат своите политики, ова ќе влијае врз условите кај креаторите на политиките на малите држави (Thorhallsson and Wivel, 2006). На слични позиции се и други автори. Така, според некои од нив, малите држави мора да се адаптираат на промените кои големите сили ги наметнуваат во системот (Mouritzen, 1996). Практично малите држави се тие кои мораат да се адаптираат на промените наметнати врз меѓународниот систем од страна на големите сили бидејќи тие самите не се способни да направат било каква промена на ниво на меѓународен систем, а согласно нивните национални интереси. Во овој правец е и Jaquet, според кого мала држава е државата која не е способна да го наметне својот политички или национален интерес преку употреба на политика на моќ на глобално, па и на регионално ниво (Jaquet, 1971). Други автори се исто така на слични позиции и сметаат дека слабоста на малите држави се препишува на нивните квантитативни карактеристики како мала територија, популација, економија и прилично ограничени воени капацитети. Сето ова ги прави неспособни да ги одбранат сопствените национални интереси преку политички или воени алатки (Vaicceauskaite, 2017), односно малите држави се консументи, а не создавачи на безбедносната политика.“ (Army, 1964). Повторно, ја сретнуваме истата логика, односно, малите држави се тие кои не можат да направат промена во меѓународниот систем со цел да си ги одбранат сопствените национални интереси преку употреба на политички или воени алатки, а токму оваа карактеристика ги сместува во групата на мали држави.

Постојат и автори кои даваат поинаква димензија на дефиницијата за мали држави. Така, се смета дека елитите (креаторите на политиката) во малите држави не очекуваат дека можат да направат значаен исчекор делувајќи самостојно или дури и во мали групи во однос на безбедноста. Токму претходново ги дефинира како мали држави. (Keohane, 1969). Иако оваа дефиниција не е премногу различна од претходно споменатите варијабли, сепак овде акцентот е ставен врз субјективниот елемент, односно, државните елити не очекуваат да направат разлика. Честопати истиве елити го користат овој аргумент како оправдување на определени свои политики. На многу слични позиции е и Ротштајн според кого малите држави „признаваат дека не се способни да уживаат безбедност без да се потпираат на други држави, институции или ресурси, но оваа неспособност исто така треба да биде призната и од други држави“ (Rothstein, 1969, p. 29). Сепак, тој го вклучува и елементот на објективност со тоа што бара перцепцијата на државната елита од малата држава да биде и перцепција на другите држави. Според Виберг пак, скоро секоја држава во светот може да се класифицира како мала држава од аспект на безбедносна перспектива (Wiberg, 1996).

Одредени автори пак, го апострофираат елементот на односот (релацијата) помеѓу државите како клучен во дефинирањето на малите држави. Така, според нив, малата држава ја има карактеристиката на послабата страна во еден асиметричен однос и не е

¹ Постои разлика помеѓу голема сила и супер сила. Види подолу.

способна да ја измени природата на функцијата на овој однос (Archer, Bailes and Wivel, 2014). Мала држава е држава која не може да се справи со војна со моќна држава на еднакви основи. (Vandenbosch, 1964). Во овој правец е и Бјол според кого „сам по себе концептот на мала држава не значи ништо. Државата е мала само во однос со поголема. Белгија можеби е мала држава во однос на Франција, но Луксембург е мала држава во однос на Белгија, а Франција е мала држава во однос на САД.“ (Bjøl, 1971, p. 29). Слично размислува и Хандел според кого „Позицијата и релативната сигурност на секоја слаба држава мора да се оцени во однос на специфичниот меѓународен систем во којшто функционира ... Дури и во истиот период на историјата, слабите држави што се наоѓаат во различни области, имаат различни соседи и на тој начин се соочуваат со различни проблеми ... Не Русија, туку арапските држави се најголемата опасност за Израел (и обратно). За Индија тоа беше Пакистан отколку Кина ... Затоа, кога станува збор за способноста или неможноста на слаба држава да се одбрани, мора веднаш да праша: „Против кого?“ (Handel, 1981, p. 37). Претходниве автори ја дефинираат малата држава само во специфичен и конкретен однос помеѓу две држави (или група на држави), но не и во општа смисла. Сметаме дека ова не е до крај исправно стојалиште. На пример, несомнено, Чехословачка беше мала држава (според претходниве дефиниции) во однос со нацистичка Германија во периодот меѓу двете војни, меѓутоа гледајќи општо, во истиот временски период постоеја други помали држави од Чехословачка. Оттука кога зборуваме за однос помеѓу две држави, сметаме дека би било мудро да се користи терминот „помала“ или „значително помала“ наместо „мала“, зашто овде станува збор само за билатерален однос.

Иако во истиот правец, ја сметаме дефиницијата на Кнудсен, како многу подобра. Според него, релациите, а не големината, се одлучувачкиот фактор што може да помогне во дефинирањето под одредени околности. (Knudsen, 1996). Забележливо е дека тој зборува за релации наместо за релација, односно билатерална врска или однос. Така, на пример, се работеше за конкретните релации помеѓу СССР, нацистичка Германија и Полска, што ја направи Полска помалата држава под овие специфични околности. Теоретски, ако немаше договор за поделба на Полска помеѓу овие две големи сили, веројатно работите ќе беа поинакви за Полска. Во овој правец Јуркиња прави навистина добра поента кога го истакнува историскиот или географскиот контекст како многу значаен, а особено ако ги определува асиметричните релации (Jurkynas, 2014). Претходново има многу смисла зашто историјата честопати се користела за да се оправдаат одредени потези на државите, а можеме само да ги замислиме релациите помеѓу нацистичка Германија, Полска и СССР, ако Полска теоретски не беше лоцирана географски помеѓу овие две големи сили, туку некаде далеку од нив.

Интересно е да се забележи дека одредени автори ја сметаат дефиницијата за мали држави како непотребна или дури невозможна и без никаква аналитичка вредност зашто многу држави потпаѓаат под овој заеднички детерминатор на мала држава (Baehr, 1975). Според автори како Бејкер Фокс (Baker Fox), Дејвид Витал (David Vital) стриктна дефиниција не е неопходна. Според други пак, заедничка дефиниција за мали држави не постои зашто овој термин е дефиниран од односите на силата и квантитативните фактори кои ги детерминираат ограничувањата и способноста на малите држави да имаат влијание во одлуките на безбедносна политика (Vaicekauskaitė, 2017).

Определување на поимот „мала држава“

Имајќи ги предвид претходните дефиниции, го предлагаме и нашето поимање на поимите на „мала држава“ и „мала сила“ (small power). Сметаме дека многу често најголем дел од претходните дефиниции прават грешка заради тоа што тргнуваат од погрешната претпоставка дека овие два термина се едно исто. Заради ова ние предлагаме пристап според кој се прави јасна разлика помеѓу овие термини и објаснуваме во што истата се состои. За да се справиме со овој проблем, ќе се користиме пред сè со легислативниот (правниот) концепт на дефинирање на држава според меѓународното јавно право. Така, секоја држава (без разлика дали е голема или мала, моќна или не, развиена или во развој итн.) има четири белези. Имено, мора да има сопствена државна територија (при што големината на таа територија е ирелевантна како детерминанта за утврдување на овој белег), сопствено постојано население (повторно бројноста е ирелевантна), сопствена суверена власт (влада која е способна да ја владее територијата и да ги спроведува законите) и конечно, да поседува капацитет да влегува во односи со други држави, односно да ги менаџира надворешните работи (кон другите држави и меѓународни организации). (Маролов, 2019) Овде ќе ги искористиме првите два белега како варијабли, а со цел да дефинираме мала/голема држава, додека пак останатите два белега очигледно се поврзани со концептот на моќ и ќе ги оставиме за подоцна (види подолу). Едноставно можеме да кажеме дека мала држава е било која држава која има мала територија и население. Точните параметри за тоа што ќе се смета за мала територија и население мора дополнително прецизно да бидат утврдени на определена меѓународна конференција свикана за таа тема.¹ За почеток, малку произволно, а во служба на правење на поента во однос на дефинирање на поимот, можеме да предложиме дека мало население е населението помало од 10 милиона. Исто така помалку или повеќе произволно можеме да предложиме и претпоставиме дека мала територија е секоја територија под 200.000 km². Значи, ако еднаш утврдиме што е тоа мала територија и население, ќе ја имаме и дефиницијата за мала држава. Многу е важно да се напомене дека една ваква дефиниција ќе биде целосно применлива само во еден конкретен (сегашниот современ) меѓународен систем, зашто разните меѓународни системи низ разни периоди на историјата имаат свои специфики, па оттука значењето на двете варијабли по кое ја даваме дефиницијата, ќе има различна тежина. Доволно илустрирачки е фактот што светската популација беше значително помала во минатото од она што е денес. Оттука значењето на варијаблата за население варира низ историјата.

Сепак, во реалноста честопати ќе се најдат примери кои отстапуваат од идеално замисленото теоретско дефинирање. Таков е случајот и со нашата дефиниција. Така, ние генерално можеме да кажеме дека сите држави во светот кои имаат население под 10 милиона и под 200.000 km² територија, се во групата на мали држави. Сепак во пракса лесно ќе се најдат примери на држави, како на пр., државата А која може да има територија од 250.00 km² но популација од 7 милиона население. Овој случај, според нашата дефиниција треба да биде решен на тој начин што ќе се каже дека државата А треба да биде сметана за голема држава според својата територија, но мала според своето население. Таков пример е Кралството Данска² кое е прилично

¹ Слично со примерот на Меѓународната конференција за статистика од 1987 год. на која беше заклучено дека големите градови се сите градови кои имаат над 100.000 жители.

² Вклучувајќи го и автономниот остров Гренланд кој е под Данска управа.

големо во смисла на територија околу 2.220.930 km², но има прилично мал број население од околу 6 милиона.

Воедно треба да се нагласи дека, иако според предложената дефиниција ние ќе бидеме во состојба да ги поделеме државите на мали и големи, сепак ова не значи дека внатре во конкретната група нема да има големи варијации помеѓу припадниците на истата група. Така, на пример, одредена држава може да припаѓа во групата на големи држави, но да има значително помало население или територија во споредба со други држави припаднички во истата група. Исто така, треба да се истакне дека овие две варијабли не се статични и можат да бидат динамични, особено населението како таква. Така, една држава може да има мало население кое со тек на време се зголемило и обратно. Истово (иако во помала мера) важи и за територијата како варијабла и промените до кои може да се дојде преку процеси како дисолуција, обединување и сл. Можна е и ситуација да одредена држава се наоѓа на самата граница (според однапред фиксираниите варијабли) помеѓу мала и голема држава. Таков пример би бил кога определена држава има на пр. население од 10 милиона и 500.000 жители, а територија од 210.000 km². Ваквата ситуација ќе биде разрешена преку аналогија на примена на легалистичкиот пристап од националното право кое смета дека личност со наполнети 18 години е полнолетна личност без разлика на фактот што има наполнето само 18 год. и двај 6 месеци, на пример.

Уште еднаш напоменуваме дека се обидуваме да дадеме рамка за дефинирање на мали/големи држави на глобално ниво во денешниот современ меѓународен систем. Претходново е потребно да се направи со цел да може да се користат претходните термини како аналитичка алатка. Исто така, како што веќе напоменавме, ова не значи дека сè уште не можеме да ги компарираме државите помеѓу себе без разлика дали тоа го правиме со држави припаднички на иста или различна група. На пример, билатерално сè уште можеме да ги споредиме Франција и Белгија, при што очигледно Франција е поголемата држава, а Белгија помалата. Меѓутоа она што ние го предлагаме при ваквиот начин на споредување е дека поправилно би било да се користи терминот „помала/поголема“ или многу (значително) поголема/помала од терминот „мала/голема“ зашто ова веќе се однесува на една од двете групи држави согласно нашата предложена дефиниција на глобално ниво, а овде имаме само билатерално компарирање. Уште подобар пример би биле Франција со САД. Така Франција е помалата држава од САД, но не е мала држава согласно нашата дефиниција на глобално ниво. Претходново важи и за компарација помеѓу повеќе држави, на пример, од еден регион. Така компарирани помеѓу себе државите може да се отприлика со слична големина на население и територија при што да постои една држава во тој ист регион која компаративно со другите од тој регион е значително поголема, но сепак сите овие држави сè уште да припаѓаат на истата група мали држави согласно нашата предложена дефиниција.

Мала, голема и супер сила

Ги искористивме првите два белега како две варијабли со цел да го дефинираме терминот „мала држава“ и да направиме разлика од „голема држава“. Она што ќе се обидеме во овој дел е да ги искористиме останатите два белега на државата со цел да го определиме и терминот „мала/голема моќ“, односно сила. (small/big power). За потсетување, останатите два белега се однесуваат на имањето на сопствена влада која има полн капацитет кон внатре и кон надвор во однос на надворешните работи. Оттука доколку владата не е способна да ги спроведе сопствените закони внатре во државата, излишно е да зборуваме за некоја нејзина моќ во надворешната политика и

се доведува во прашање статусот на конкретната држава како држава. Меѓутоа, она за што ние најмногу сме заинтересирани, е колкава е моќта на конкретна влада кон надвор и како тоа да се определи. Во прилог се мислењата на повеќе автори. „Мерката за моќта на државата е капацитетот на владата да ги насочува другите држави – или владите – да ги следат линиите на однесување или надворешната политика што инаку не би ги следеле; Алтернативно, тоа е капацитет кој има намера да го одврати од курсот за кој се чини дека нивниот националниот интерес или интересите на нејзиниот водач го бара.“ (Vital, 1967, p. 37). Според одредени автори, не е возможно да се дефинира концептот на моќ се неколку реченици зашто е субјективен на перцепцијата или разбирањето на секоја личност или група или држава вклучена во тој однос. (Baldwin, 1979.) Според Моргентхау, политичката моќ е психолошка поврзаност меѓу оние кои ја спроведуваат и оние над кои се спроведува. (Morgenthau, 1973). „Моќта може да се смета како способност на актерот да ги натера другите да направат нешто што инаку не би го направиле“ (Keohane and Nye, 1977, p. 11). „Моќта ... е способноста да се влијае врз однесувањето на другите во согласност со сопствените цели ... Постои аспект на моќ во секоја врска.“ (Organski, 1968, p. 104). „Постојат најмалку три различни значења на моќ; моќ да убедиш некого да направи нешто што сакаш да го направи, моќ да убедиш некого да не прави нешто што не сакаш да го направи, и моќ да не го правиш она што некој сака да правиш.“ (Bjøl, 71, p. 29).

По прегледот на одредени дефиниции за терминот „моќ“, можеме да го поставиме прашањето што ја чини моќта или поточно во нашиот контекст, што ја чини одредена држава моќна? Во обид да го одговориме претходното прашање, можеме и мораме да земеме повеќе варијабли предвид, како на пример, ресурсите со кои располага државата, степенот на развој, економијата, воените капацитети, дипломатијата, историја, геостратешката положба и значење во определен момент на односи на силите во меѓународниот систем итн. Всушност, врската помеѓу овие варијабли ја прави државата моќна или не. Така, знаеме дека различните ресурси се нееднакво распределени ширум светот. Тоа практично значи дека одредени држави ќе имаат повеќе ресурси (квантитативно и квалитативно) на нивната територија од други. Некој може да тврди дека колку поголема е државата (во територија), толку повеќе ресурси ќе има. Но, претходново воопшто не е апсолутна вистина, а вистината е дека колку е поголема територија, толку се поголеми шансите за повеќе ресурси, но тоа е сè. На пр., мала држава како Кувајт е многу богата со нафтени извори додека пак, многупати поголемото Мароко е половина пустина. Сепак, треба да се напомене дека не постои директен линк помеѓу ресурсите и моќта. Односно, не значи по автоматизам дека ако една држава е богата со разни ресурси, дека во исто време е и моќна или пак на пр. дека нејзините граѓани живеат во благосостојба. Така, одредена држава може да е богата со природни ресурси, но истите да бидат во пракса експлоатирани од помоќни држави како што имаме бројни примери во државите поранешни колонии во Африка. Можеме да заклучиме дека една работа е да имаш ресурси, а друга како (и дали) ќе ги користиш. Ако се користат за трговија или продукција, ќе помогнат во градење на силна национална економија што пак е друга варијабла. Иако многу потешко, и држава со мали ресурси може да развие силна економија базирана на пр., на туризам, даночен рај, законодавство итн. Од друга страна пак, силната економија сама по себе не значи и силна дипломатија и/или војска, иако може да значи определено влијание врз другите држави преку финансиски заеми, инвестиции и сл. Сето ова многу зависи и од начинот на носење на одлуки во државата и самото државно лидерство на кој начин ќе ги користи бенефитите од силната економија. Ако соодветна сума се троши на креирање на силна

дипломатија и современа и опремена воена армија, тогаш државата ќе добие повеќе моќ во меѓународните односи, без разлика дали е мала или голема. Сепак, работите не се едноставни и државното лидерство секогаш не е толку слободно при носење на одлуките и изборите кои ги прави. Овде секако дека предвид мораме да ја имаме и специфичната историја на државите и уште повеќе нивната геостратешка позиционираност. Така на пр., државата Израел заради историски причини и географска позиционираност помеѓу непријателско настроените арапски држави повеќе или помалку е принудена да одвојува добар дел од својот буџет на своето министерство за одбрана, но и на своето министерство за надворешни работи.

Значи, може да заклучиме дека комбинацијата помеѓу различни варијабли ја прави одредена држава моќна или не. Поточно, поседувањето ресурси, односно начинот на нивното искористување, во корелација со степенот на економска развиеност и пред сè, одлуките на државното раководство за степенот на инвестирање во војска и дипломатија, а притоа земајќи го предвид историскиот и геостратешкиот контекст и моментум, ја прават конкретната држава да биде моќна или, без разлика дали станува збор за мала или голема држава. Имено, одредена држава може да биде мала, но тоа не значи дека во исто време е и мала сила и обратно, ако одредена држава е голема, не значи дека е и голема сила. Понатаму, големината не ја спречува државата да го проширува своето влијание врз меѓународните политики (Vaicekauskate, 2017). Така, додека дефиницијата за мала/голема држава зависи и се определува преку варијаблите на територија и население, термините мала/голема моќ зависат и се определуваат преку други и побројни варијабли во определена меѓусебна врска во конкретен меѓународен систем. „Маленоста за која зборуваме за мала сила е маленост во меѓународното општество кон кое ќе припаѓаат.“ (Wight, 1978, p. 61) Нашите позиции особено се слични со Свиис кој претпочита да го употребува терминот „мала сила“ наместо „мала држава“. Тој исто така смета дека воената моќ варира од ера во ера. (Sweijjs, 2010)

Денес, во современиот меѓународен систем (согласно легалистичкото формално-правното гледиште) сите држави се барем, формално-правно, еднакви (како што пак сите граѓани се формално правно еднакви во една држава во однос на своите права и обврски). Претходново се рефлектира во дипломатското и конзуларното право каде на пр., сите амбасадори треба да бидат подеднакво третираны од државата на прием без разлика на државата која ја претставуваат. (Виенска конвенција за дипломатски односи, 1961). Или пак начинот на донесување одлуки во бројни меѓународни организации каде секоја држава има права на еден глас, како на пример, во генералното собрание на ОН. Воедно, секоја држава има право и задолжение да ги спроведува сопствените закони внатре во самата држава (што всушност е еден од белезите над државност). Исто така можеме да тврдиме дека секоја држава има капацитет да, барем влијае во некаков степен, во билатералните односи со своите соседи. Ако го сублимираме претходново, можеме да заклучиме дека секоја држава денес има определен степен на моќ (внатре кон своите граѓани и надвор преку своите дипломати и членство во меѓународни организации и начин на однесување во билатералните односи). Меѓутоа токму поради фактот дека сите држави ја имаат оваа минимална моќ, таа и не е некоја моќ, туку едноставно нормална моќ која се подразбира за секоја држава мала или голема и можеме да ја означиме како држава без некоја сила. Нормална моќ им, на пример, Хрватска, но и Нигер. Најголем број од државите денес ја имаат само оваа моќ, односно се држави без некоја сила.

Покрај фактот дека сите држави имаат нормална моќ, односно се држави без некоја сила, сепак одредени држави се помоќни од другите и имаат капацитет поголем од можноста само да влијаат врз билатералните односи со соседите.

Понекогаш одредена држава е способна да преземе дејствија кои можат да влијаат и врз поширокиот регион (без разлика на природата на конкретното дејство и влијание кое може да биде дипломатско, економско, воено, културно, религиско и сл.). Овие држави имаат еден степен повеќе моќ од останатите држави кои се без некоја сила. Овие држави се држави со мала моќ, односно држави мали сили. Пример за таква држава денес е Израел (дејствата на Израел имаат безбедносно влијание врз остатокот на поширокиот регион на арапски држави.) За Ватикан пак, која инаку по територија и население спаѓа во групата на микро држави, како подгрупа во групата на мали држави, може да се каже дека дури е и еден вид голема сила, секако мора да се прецизира дека станува збор за религиско влијание во католички држави, што пак не исклучува и друг вид влијание (на пример политичко) на база на ова.

Инаку, голема сила, од друга страна би била државата со голема моќ, односно држава која може да влијае во различни делови на светот, па дури и надвор од сопствениот регион и континент. Историски тоа беше англиската империја, или пак француската империја итн. Меѓутоа, по Втората светска војна веќе можеме да зборуваме и за супер сила. Основната разлика помеѓу голема сила и супер сила е тоа што супер силата покрај тоа што ги има сите атрибути на голема сила, воедно поседува и нуклеарно оружје. Претходново се поклопува со легалистичката концепција на меѓународното право кое признава право на вето само на 5-те постојани членки на Советот за безбедност при ОН што пак се држави кои имаат нуклеарно оружје. Повторно напоменуваме дека ваквото дефинирање и групирање не значи дека тврдиме дека внатре во една конкретна група не постојат значителни варијации во однос на моќта помеѓу државите од иста група.

Заклучок

Прегледот на постоечката литература која се занимава со дефинирање на поимите мала и голема држава, ни открива дека најголем број од авторите ги темелат своите дефиниции на база на две варијабли. Првата која вели дека мали држави се оние кои не се големи, и втората која вели дека малите држави се оние кои не се способни да наметнат промена на правилата на игра во меѓународниот систем, па она што им преостанува, е да се адаптираат на истиот. Додека пак, други автори сметаат дека мали држави се оние кои како такви се доживуваат од сопствените елити кои со нив управуваат, но и како такви се доживуваат од останатите држави. Има и автори кои сметат дека мали држави можат да се дефинираат и препознаат само во конкретен билатерален компаративен однос. Ние овде сметаме дека нема ништо спорно во компарирање на државите, но не би требало да се употребува терминот „мала држава“ во овој контекст од причини што овде станува збор билатерален однос, а ние предлагаме утврдување на група мали и група големи држави на глобално ниво. Исто така од прегледот на постоечка литература може да се заклучи дека постои и група на автори кои сметаат дека дефинирањето на поимот „мали држави“ е невозможно, па дури и непотребно да се направи. Нашите ставови се сосема спротивни од последново. Имено, поаѓајќи од пред сè, легислативниот (правниот) концепт на дефинирање на држава според меѓународното јавно право кој тврди дека секоја држава мора да има четири белези за воопшто да биде држава, ние го предлагаме начинот на дефинирање на овој поим. Имено, станува збор за сопствена државна територија, сопствено постојано население, сопствена суверена власт и конечно истата да поседува капацитет да влегува во односи со други држави, односно да ги менаџира надворешните работи. Во обидот да го дефинираме поимот на мала држава, ние ги користиме првите два белега на државноста како две варијабли, додека пак

останатите два белега очигледно се поврзани со концептот на моќ, односно сила. Едноставно можеме да кажеме дека мала држава е било која држава која има мала територија и население. Точните параметри за тоа што ќе се смета за мала територија и население, мора дополнително прецизно да бидат утврдени на определена меѓународна конференција свикана за таа тема. Многу е важно да се напомене дека една ваква дефиниција ќе биде целосно применлива само во еден конкретен (сегашниот современ) меѓународен систем зашто разните меѓународни системи низ разни периоди на историјата имаат свои специфики, па оттука значењето на двете варијабли по кои ја даваме дефиницијата, ќе има различна тежина. Во однос на утврдувањето на поимот „мала/ голема сила“, може да заклучиме дека комбинацијата помеѓу различни варијабли ја прави одредена држава моќна или не. Поточно, поседувањето ресурси, односно начинот на нивното искористување, во корелација со степенот на економска развиеност и пред сè, одлуките на државното раководство за степенот на инвестирање во војска и дипломатија, а притоа земајќи го предвид историскиот и геостратешкиот контекст и моментум на распоредот на силите во меѓународните односи, ја прават да биде моќна или, без разлика дали станува збор за мала или голема држава. Во однос на видовите сила, ние државите ги поделивме на држави без некоја сила, држави мали сили, држави големи сили и држави супер сили (како дел од големите сили). При ова основен критериум ни беше степенот на моќ, односно можноста и капацитетите на влијание од најразличен вид. При ова можеме да заклучиме дека денес најголем број од државите се без некој моќ, помал дел се држави мали сили, а само помал дел се држави големи сили. Како сублимат на крај, можеме да заклучиме дека дефиниција на поимот „мали држави“ е можна и потребна, како и негова дистинкција од поимот на „мала сила“. Односно, мала држава е едно и воопшто не мора да значи по автоматизам дека малата држава е и мала сила, многу почесто таа ќе е држава без некоја сила, а поретко мала држава ќе биде мала сила и во исклучителни случаи дури и голема сила (зависно од комбинацијата и значењето на варијаблите во конкретниот моментум).

Користена литература

- [1] Archer, S., Bailes, A.J.K., Wivel, A. (2014). *Small states and international security: Europe and beyond*. Abingdon, Routledge.
- [2] Baldwin, A.D. (1979) *Power Analysis and World Politics: New Trends versus Old Tendencies*, World Politics.
- [3] Bjoł, E. (1971) *The Anaysis of Small Power Politics*, " in Schou and Bruntland.
- [4] David V. (1967) *The Inequality of States*, New York, Oxford University Press.
- [5] Hakan, W. (1996) *Security Problems of Small Nations* in Bauwens, Werner et al (eds.).
- [6] Handel,M. (1981) *Weak States in the International System*. London, Cass and Company.
- [7] Jaquet, L. (1971) *The role of a small state within alliance system*. In: Schou A. and Brundtland A.O., ed. *Small states in international relations*, Wiley-InterScience.
- [8] Jurkynas, M. (2014) *Security concerns of the Baltic states in the twenty-first century*. In: Bailes, A.J. , Wivel, A., Clive, A., ed. *Small states and international security*, Routledge.
- [9] Keohane, R. and Nye, J. (1977) *Power and Interdependence: World Politics in Transition*, Boston; Little Brown.

- [10] Keohane, R. (1969). *Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics*, International Organization.
- [11] Knudsen, O. (1996) *Analysing Small State Security: The Role of External Factors*. In: Bauwens, W., Clesse, A., Knudsen, O., ed. *Small States and the Security Challenge in New Europe*. London, Brassey's.
- [12] Marolov. D. (2018) *Скупина по меѓународно јавно право*. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“–Штип.
- [13] Morgenthau J.H. (1973) *Politics among Nations*, New York, Alfred A. Knopf.
- [14] Organski, A.F.K. (1968) *World Politics, 2nd edition*, New York, Alfred A. Knopf.
- [15] Peter R, B. (1975) *Small States: A Tool for Analysis?* World Politics.
- [16] Rothstein, R. (1969) *Alliances and Small Powers*. New York:, Columbia University Press.
- [17] Sweijts T. (2010) *The Role of Small Powers in the Outbreak of Great Power War*, University of Iceland, Centre For Small State Studies Publication Series.
- [18] Thorhallsson, B., Wivel, A. (2006) *Small States in the European Union: What Do We Know and What Would We Like To Know?* Cambridge Review of International Affairs.
- [19] Vaicekauskaitė Z.M. (2017) *Security Strategies of Small States in a Changing World*, Journal on Baltic Security.
- [20] Vandenbosch A. *The Small States in International Politics and Organization*, The Journal of Politics.
- [21] Waltz, K. (1954) *Man State and War*, New York, Columbia University Press.
- [22] Waltz, K. (1979) *Theory of International Relations*, New York, McGraw Hill.
- [23] Wight M. (1978) *Power Politics*, edited by Hedley Bull and Carsten Holbraad, New York, Holmes & Meier.

*

- [24] Виенска конвенција за дипломатски односи, 1961.
- [25] Витал, Д. (2009) *Опстанокот на малите држави*. Скопје: Табернакул.

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК 2019